

Satsdelar

subjekt, predikat, direkt objekt, indirekt objekt och predikatsfyllnad

Carmen Winding

SATSDEL ELLER ORDKLASS

- Ett ord som kan stå för sig själv utan att stå i någon mening kan man identifiera. Man kan alltså säga vilken **ordklass** det ordet tillhör.
- Ett ord som är en **satsdel** måste först skrivas i en mening för att man ska klura ut vad det är för satsdel. Det går inte att identifiera ordet för om man kastar om orden i en mening så kan det få olika "funktion".
- Ett ord kan "bli" olika satsdelar. Ett och samma ord kan vara både subjekt och ackusativobjekt.

Ex på hur man kastar om ord

Anna jagar hunden.

Hunden jagar Anna.

- I första meningen är det Anna som jagar men i andra meningen är det hunden som jagar.
- Den som gör något i en mening kallar vi **SUBJEKT**. I första meningen är Anna subjekt och i andra meningen är det hunden som är subjekt. Då ser man att fast man använt sig av samma ord så kan satsdelarnas "namn" ändras beroende på hur de står i meningen.
- Anna blev subjekt i första meningen men direkt objekt / akkusativobjekt i andra meningen. Vi kommer att gå igenom vad detta är längre fram.

PREDIKAT

- Predikatet talar om vad som händer i en mening. Predikatet talar om vad någon gör.
- Man kan ställa följande frågor när man ska ”ta ut predikatet”:

VAD HÄNDER I MENINGEN?

VAD GÖR NÅGON I MENINGEN?

Exempel på predikat

Exempel på meningar med predikat:

Pelle **snickrar**.

Lisa **bygger**.

Linda **sover**.

Benny **snarkar**.

- Snickrar, bygger, sover och snarkar talar om vad personerna gör i meningarna.
- De understrukna orden kallas alltså **predikat**.

SUBJEKT

- Subjektet talar om vem eller vad som gör något i meningen.
- Man kan ställa följande frågor för att ”ta ut subjektet”:

VEM GÖR NÅGOT I MENINGEN?

VAD GÖR NÅGOT I MENINGEN?

- Med ”VAD” menas att det kan vara en sak. Det kan till exempel vara en boll, ett hus, en stol, en penna.

Exempel på subjekt

Pelle snickrar.

Lisa bygger.

Linda sover.

Benny snarkar.

Huset skakar.

Stolen gungar.

- Pelle, Lisa, Linda, Benny, huset och stolen är alltså svaret på vem/vad någon gör.
- De understrukna orden är alltså **subjekt**.

2 olika OBJEKT

- Det finns 2 olika objekt:

ACKUSATIVOBJEKT som också kallas **DIREKT OBJEKT**

och

DATIVOBJEKT som också kallas **INDIREKT OBJEKT**

DIREKT OBJEKT / ACKUSATIVOBJEKT

- Om man vet vad någon gör i meningen och vem som gör det så fattas det något. Vi behöver veta resten i meningen. Till exempel:

VAD?

VEM?

VILKA?

Exempel:

Pelle snickrar.

VAD?

Svar: Pelle snickrar **ett hus**.

- Så när vi vill veta fortsättningen, det vill säga svaret på vad, vem eller vilka, får vi fram ett direkt objekt / ackusativobjekt.

Exempel på direkt objekt/ ackusativobjekt

Eva målar **en båt**.

Gunnar hämtar **en sax**.

Ann badar **en hundvalp**.

Sixten dammsuger **hallen**.

- En båt, en sax, en hundvalp och hallen svarar på vem, vad eller vilka.
- *De understrukna orden är **direkt objekt / ackusativobjekt**.*

DATIVOBJEKT / INDIREKT OBJEKT

- I en mening kan man vilja veta följande:

Åt vem/vilka?

Till vem/vilka?

För vem/vilka?

Från vem/vilka?

Av vem/vilka?

- När du vill veta detta har du "tagit ut dativobjekt / indirekt objekt".

Exempel på indirekt objekt / dativobjekt

Jag berättar en saga.

För vem?

Svar: Jag berättar en saga för **min son**.

Morfar köpte ett dragspel.

Åt vem?

Svar: Morfar köpte ett dragspel åt **sitt barnbarn**.

Vi betalade en räkning.

Till vem?

Svar: Vi betalade en räkning till **elbolaget**.

Hampus fick godis.

Av vem?

Svar: Hampus fick godis av **sin kompis**.

Forts. dativobjekt / indirekt objekt

- När man svarat på **åt/till/för/av** vem så har man alltså fått fram **indirekt objekt / dativobjekt.**
- Det är lättast att plocka fram dativobjekt/indirekt objekt om man först plockar ut subjekt och predikat.
- Sedan är det bra om man också tar ut akkusativobjekt/direkt objektet innan man letar upp dativobjekt / indirekt objekt.

Exempel på subjekt, predikat, direkt objekt / ackusativobjekt och indirekt objekt / dativobjekt

Titta på följande mening:

Jens köpte många böcker åt sin mormor.

Händer/gör?

Svar: **Predikatet** är **köpte**.

Vem köpte?

Svar: **Jens** är **subjektet**.

Vad köpte Jens?

Svar: **Böcker** är **ackusativobjektet**.

Åt vem köpte han?

Svar: **Sin mormor** är **dativobjektet**.

PREDIKATSFYLLNAD

- Följande ord ”fyller ut” så att predikatet får en fortsättning:

VARA (kan böjas är, har varit, var m. m.)

BLIVA (kan böjas till blir, bli, blev, har blivit m. m.)

HETA (kan böjas till heter, ska heta m. m.)

KALLAS (kan böjas till kallades, har kallats m. m.)

KÄNNER SIG (kan böjas kände sig, har känt sig m. m.)

- De orden som alltså hör ihop med vara, bliva, heta, kallas och känner sig kallas predikatsfyllnad.

FÖRKORTNINGAR

- PREDIKAT = p
- SUBJEKT = s
- ACKUSATIVOBJEKT / DIREKT OBJEKT = ao, dir.obj.
- DATIVOBJEKT / INDIREKT OBJEKT = do, indir.obj.
- PREDIKATSFYLLNAD = pf

HUVUDSATSER OCH BISATSER

- Allt som står mellan stor bokstav och **punkt** kallas mening.
- Allt som står mellan stor bokstav och **frågetecken** kallas mening.
- Allt som står mellan stor bokstav och **utropstecken** är en mening.
- En sats bör alltid ha minst 2 ord. Det ska finnas ett subjekt och ett predikat.

SATSER

- En sats har alltid minst 2 ord.

Exempel:

Lisa tävlar.

Lisa = subjekt

tävlar = predikat

- Subjekt och predikat är oftast det som bygger upp en sats. Sen kan man lägga till lite annat. Man kan bygga ut med ett eller flera ord.
- En mening kan ha en eller flera satser.

SATSER

- Varje sats innehåller ett subjekt och ett predikat.
- Vill man räkna hur många satser som finns i en mening så kan man räkna paren subjekt-predikat.

Exempel:

Jag solar.

= s+p

= 1 par

Jag solar och grannen bakar.

= s+p + s+p

= 2 par

Jag solar, grannen bakar och Stina fiskar.

=s+p+s+p+s+p

= 3 par

DET FINNS 2 TYPER AV SATSER

- Det finns 2 typer av satser. Det finns **huvudsatser** och **bisatser**.
- Det finns alltid subjekt och predikat i en **huvudsats**.
- Det finns alltid subjekt och predikat i en **bisats**.
- En huvudsats kan stå ensam och meningen låter färdig. En bisats är inte klar, det låter som att det fattas något.
- En bisats måste ha en huvudsats som hör till.

Exempel på huvudsatser och bisatser

Jag har en bok.

= huvudsats

...som jag har läst.

= bisats

Jag kan ta den.

= huvudsats

...om du vill.

= bisats

Vi skyndade oss.

= huvudsats

...eftersom vi var sena.

= bisats